

Slavko Gaberc

NOBEN PISATELJ NE PIŠE SAMO ZA SVOJO FARO

Za izhodišče tega razmišljanja bom poskušal razčleniti svoje občutke, ki se mi porajajo ob razkranjanju duhovnih vrednot v naši družbi. V sedanjem kaosu brezobzirnega špekulantstva, kolegialnega nepotizma in revivala paleokapitalizma (in njemu ustrezne poslovne »morale«) po zgledu angleškega kapitalizma pred dvema stoletjema je etiška problematika zelo aktualna tudi na kulturnem področju. Kot eden izmed srečnežev z registrsko številko samostojnega kulturnega ustvarjalca sem se tudi sam znašel v turbulenci »tranzicijskega vrtnca«, ki mi ne pusti ne umreti ne dostojno živeti. Podobno kot mnogi kolegi iz slovenskega kulturnega obrobja sem prepojen z ambivalentnimi občutki o lastnem socialnem in družbenem statusu. Vse večji razkorak med duhovnim in materialnim bo očitno omogočil preživetje samo najmočnejšim ali bolje rečeno najspretnjšim. Komercializacija vse bolj izpodrinja prave umetniške vrednosti, izvirnost pa ima danes vlogo nekakšne cirkuške atrakcije. Mnogi pesniki in pisatelji se trudijo prodreti proti slovenskemu Parnasu s svojo izvirnostjo, vendar so praviloma (z redkimi izjemami) ožigosani kot nekakšni relikti minulih obdobij, ki v sodobnem svetu nimajo kaj početi. Janez Strehovec, denimo, ugotavlja, da živimo v času kopij in citatov, ko se ne dogaja revival vsega mogočega samo enkrat, ampak tudi sto in večkrat ter se skuša vse (iz različnih časovnih obdobij) vključiti v sedanjo, izrazito miksano in zato heterogeno kulturo. Menim, da ta ugotovitev zadene v živo ne glede na dejstvo, ali posameznik ustvarja v provinci ali v prestolnici. Vse bolj pomembno postaja, koliko koristnih informacij in podatkov lahko absorbiramo iz različnih virov.

Morda je to videti paradoksalno, vendar to velja ne samo za znanost, temveč tudi za književnost in kulturo v širšem smislu. Prednost Ljubljane (pogojno oz. nekoliko karikirano bi jo lahko poimenovali »Slovenopolis«) vidim v tem, da so tamkaj bivajoči umetniki bolj v ospredju kulturniškega dogajanja oziroma, da so bolj agilni, promotorski, konkurenčni in prodorni v medijih, založbah, knjižnicah, galerijah itd. To je sicer tudi želja slehernega »provincialnega« umetnika, ki ni več pripravljen (kot некоč) čakati na posthumno odkritje in slavo v neki nedoločeni, negotovi in abstraktni prihodnosti, polni laskavih obljub. Težnje obeh »kategorij« umetnikov so torej identične, kar pa ne pomeni, da je pot do tega cilja za ene in druge enako dolga. Iz lastnih izkušenj sem se prepričal, da imajo nekateri umetniki in »umetniki« tako rekoč fevde v posameznih medijih, uredništvih, revijah, založbah... Ta realnost pa pogosto implicira tudi pristransko in nemoralno diskvalificiranje iz prestolnice oddaljenih konkurenčnih imen, izvirnih avtorskih del ter po drugi strani odseva privilegij »prestolničarjev« (osladno samohvalo, naročanje hvalisavih

ocen in kritik ali celo naročanje intervjujev s samim seboj), torej stranpoti, ki so v »provinci« prej izjema kot pravilo.

Sicer pa menim, da centralizem prestolnice (»emonocentrizem« po Jolki Milič) ne more povsem zatrei ustvarjalnosti na slovenskem obrobju oziroma v posameznih regijah, zlasti pa ne na Primorskem in v Slovenski Istri, saj je na tem področju dovolj vztrajnih posameznikov, ki izvirno ustvarjalnost krepijo v navezi z močjo volje in nepresahljivo težnjo po (samo)dokazovanju. Ne nazadnje pa velja omeniti, da ima tako centralizem kot tudi t.i. lokalpatriotizem tudi svoje dobre lastnosti. Slednji je, denimo, v minulih stoletjih pogojeval razcvet obalnih mest Pirana, Izole in Kopra, ki se še danes lahko ponosno postavljajo s celo vrsto znamenitih imen na področju kulture in znanosti.

Pred nedavnim preminuli veliki ruski pesnik in esejist Joseph (Josif) Brodski je v eseju »Moč prvin« poleg drugega zapisal, da je vsaka skrajnost sama v sebi od sile dolgočasna, zato smo v delu dobrega pisatelja ali pesnika zmeraj priča pogovorom med nebesnimi sferami in kanalsko greznico. Če to ne uniči pisatelja in njegovega rokopisa, natančno ta razkol ustvari pisatelja, čigar naloga je potemtakem doseči, da se mu pero ujame z dušo. »Recept« za dobrega pisatelja (ali za tistega, ki bi tak rad postal) bi se ne glede na njegovo regionalno ali centralistično pripadnost lahko glasil: pri pisanju moraš biti najprej protestant oziroma se ves čas ravnati po protestantovskem pojmovanju človeka ter pri tem nikoli pozabiti, da noben pisatelj ne piše samo za svojo faro.

Kdor se zaveda tega dejstva, je na pravi poti in mu bo uspelo preživeti tranzicijske zanke in pasti današnjih časov. Ljudska modrost pravi, kakor priča pregovor, da ni zla brez vsaj trohice dobrega, in obrnjeno najbrž ravno tako. Sam pri ljudeh še vedno iščem prav to trohico dobrega, žal še vedno tudi s posredništvom »uredniških« kavic, s katerimi si trenutno edino lahko zagotavljam skromno samostojno kulturniško eksistenco.

Izola, 30. 1. 1996